

From the Editors/Od Redakcji

The presented issue of the “Architectus” magazine is about the unique place of El Fuerte de Samaipata. It is one of the most important settlements in modern Bolivia, with over 1000 years of history, reflecting the influence of subsequent pre-Columbian cultures – not only those originating from the circle of Andean civilizations, but also having their origins in the Amazon lowlands. The uniqueness of this place (sometimes called Little Machu Picchu) was the reason why El Fuerte de Samaipata was entered in the UNESCO World Heritage List.

El Fuerte de Samaipata, starting from the mid-twentieth century, has already been the subject of many scientific studies, which were carried out mainly by German researchers. A special place in this research is occupied by Proyecto Arqueológico en Samaipata (PIAS) – many years of comprehensive archaeological and documentary work led by Albert Meyers. We owe him not only the determination of the sequence of the influence of successive cultures on the present shape of Samaipata, but also the first so detailed plan of the entire site, prepared using the most advanced measurement methods at that time (the 1990s). The results of the conducted work drew the specialists’ attention to the rapidly progressing erosion of the Samaipata rock. Although anthropogenic destruction was radically reduced in the 1990s, soft sedimentary rock is still exposed to the erosive influence of the harsh climate here characterized by rapid temperature changes, heavy rainfall and strong winds.

It was the rapidly progressing erosion of the rock and the numerous rock carvings that are blurred every year that made Polish researchers from the Center for Andean Studies of the University of Warsaw in Cuzco led by Professor Mariusz Ziółkowski and the Laboratory of Scanning and 3D Modeling of the Wrocław University of Science and Technology led by Professor Jacek Kościuk interested in El Fuerte de Samaipata in 2014. As a result of their cooperation in the years 2016–2019, the detailed documentation of the site presented in this issue of “Architectus” was created, made with modern surveying techniques (3D laser scanning, structured light scanning,

Prezentowany numer czasopisma „Architectus” dotyczy miejsca wyjątkowego, jakim jest El Fuerte de Samaipata. To jeden z najważniejszych na terenie współczesnej Boliwii zespół osadniczy o ponad 1000-letniej historii, odzwierciedlający wpływy kolejnych prekolumbijskich kultur – nie tylko tych wywodzących się z kręgu cywilizacji andyjskich, ale także mających swoje źródła na amazońskich nizinach. Unikalność tego miejsca (czasami nazywanego Małym Machu Picchu) legła u podstawy wpisania El Fuerte de Samaipata na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.

El Fuerte de Samaipata było już w przeszłości tematem wielu opracowań naukowych, od połowy XX stulecia realizowanych przede wszystkim przez badaczy niemieckich. Szczególne miejsce w tych badaniach zajmuje Proyecto Arqueológico en Samaipata (PIAS) – wieloletnie, kompleksowe prace archeologiczno-dokumentacyjne kierowane przez Alberta Meyersa. Zawdzięczamy im nie tylko ustalenie sekwencji wpływu kolejnych kultur na obecny kształt Samaipata, ale i pierwszy tak dokładny plan całego stanowiska sporządzony za pomocą najbardziej wówczas (lata 90. XX w.) zaawansowanych metod pomiarowych. Wyniki przeprowadzonych prac zwróciły uwagę specjalistów na szybko postępującą erozję skały Samaipata. Wprawdzie destrukcja o podłożu antropogenicznym została radykalnie ograniczona już w latach 90. XX w., ale miękka osadowa skała nadal jest wystawiona na erozyjny wpływ panującego tu ostrego klimatu charakteryzującego się gwałtownymi zmianami temperatury, dużą ilością opadów i silnymi wiatrami.

To właśnie szybko postępująca erozja skały i z roku na rok zacierające się liczne ryty naskalne sprawiły, że w 2014 r. polscy badacze z Centrum Studiów Andyjskich Uniwersytetu Warszawskiego w Cuzco kierowanego przez Profesora Mariusza Ziółkowskiego i Laboratorium Skanowania i Modelowania 3D Politechniki Wrocławskiej kierowanego przez Profesora Jacka Kościuka zainteresowali się El Fuerte de Samaipata. W wyniku ich współpracy w latach 2016–2019 powstała prezentowana w tym zeszycie „Architectusa” szczegółowa dokumentacja zespołu

digital photogrammetry in visible and infrared range) as well as an analysis of the extent and speed of the degradation process (erosion) of this site. This became the basis for the iconographic analysis of preserved petroglyphs and the relative chronology of individual rock carvings. It was also the starting point for the development of the risk maps allowing for the selection of areas for immediate intervention.

The subject of research presented in this issue – El Fuerte de Samaipata – is of interest to readers from many parts of the world. This edition is addressed to the international community of researchers dealing with both the broadly understood studies of pre-Columbian cultures and the narrow subject of pre-Columbian rock art. Taking into account the uniqueness of the site, its specificity, as well as the importance of the presented materials and analyzes, the editors decided to treat the editorial side of this issue in a different way and introduce a few exceptions to the binding editorial rules.

wykonana współczesnymi technikami inwentaryzacyjnymi (laserowe skanowanie 3D, skanowanie światłem strukturalnym, fotogrametria cyfrowa w świetle widzialnym i w podczerwieni) oraz analiza zasięgu i prędkości procesu degradacji (erozji) stanowiska. To stało się podstawą analizy ikonograficznej zachowanych petroglifów i ustalenia względnej chronologii poszczególnych rytów naskalnych. Było także punktem wyjścia opracowania mapy zniszczeń pozwalającej na typowanie obszarów do natychmiastowej interwencji.

Przedstawiony w tym numerze obiekt badań – El Fuerte de Samaipata – stanowi przedmiot zainteresowania czytelników z bardzo wielu stron świata. Zeszyt ten jest adresowany do międzynarodowej społeczności specjalistów zajmujących się zarówno szeroko rozumianymi studiami nad kulturami prekolumbijskimi, jak i wąską tematyką prekolumbijskiej sztuki naskalnej. Mając na względzie wyjątkowość obiektu, jego specyfikę, a także rangę prezentowanych materiałów i analiz, redakcja zdecydowała się na szczególne potraktowanie strony edytorskiej tego numeru pisma i wprowadzenie kilku odstępstw od obowiązujących zasad redakcyjnych.